

ФОМІШИНА В.М.
д-р екон. наук, проф.,
завідувач кафедри зовнішньоекономічної діяльності,
Херсонський національний технічний університет
Бериславське шосе, 24, м. Херсон, Україна, 73008
E-mail: vfomi0709@gmail.com
ORCID: 0000-0002-7276-3280

ФЕДОРОВА Н.С.
канд. екон. наук,
ст. викладач кафедри зовнішньоекономічної діяльності,
Херсонський національний технічний університет
Бериславське шосе, 24, м. Херсон, Україна, 73008
E-mail: fedorova_nadiia@ukr.net
ORCID: 0000-0001-9619-7212

ОГОРОДНИК Р.П.
ст. викладач кафедри зовнішньоекономічної діяльності
Херсонський національний технічний університет
Бериславське шосе, 24, м. Херсон, Україна, 73008
E-mail: ruslik77@meta.ua
ORCID: 0000-0001-5038-9198

МАЛИГА А.В.
студентка спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини»
ОПП «Міжнародний бізнес»
Херсонський національний технічний університет
Бериславське шосе, 24, м. Херсон, Україна, 73008
E-mail: subarin7@gmail.com

МІЖНАРОДНИЙ БІЗНЕС УКРАЇНСЬКОГО ПРИЧОРНОМОР'Я: МАКРОСЕРЕДОВИЩЕ ТА ВПЛИВ НА РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК

Актуальність. Міжнародний бізнес в Україні суттєво сприяє зростанню ВВП, проте його поточне функціонування пов'язане зі значними труднощами, участь у світових ланцюгах вартості залишається низькою, а стратегічні перспективи – невизначені. У даній статті виявлено найбільш уразливі точки макроекономічного середовища міжнародного бізнесу та досліджено його вплив на регіональний розвиток.

Мета та завдання. Метою даної роботи є дослідження макроекономічного середовища міжнародного бізнесу Українського Причорномор'я, виявлення його елементів і взаємозв'язків між ними, а також деяких специфічних рис і стримуючих факторів для забезпечення регіонального розвитку на основі успішного підприємництва.

Результати. Результати дослідження показують широке коло проблем у таких складових макроекономічного середовища міжнародного бізнесу – світова економіка, регуляторна політика, ринки, капітал, людські навички. З боку світової економіки відбувається посилення тиску, пов'язаного із входженням країн у світову кризу. Для міжнародного бізнесу настає період виживання, пристосування, антикризового менеджменту. З боку регуляторної політики залишаються невирішеними проблеми, які погіршують умови функціонування міжнародного бізнесу в Україні (корупція, недовіра до судової системи, недосконалі механізми реалізації законодавства, прав власності, відсутність зовнішньоекономічної стратегії тощо). З боку ринків – звуження міжнародних і національного ринків, зміна географічної і товарної структури експорту через військовий конфлікт на Донбасі, економічний спад і зниження світових цін на сировинні товари. З боку фінансової складової – низький доступ до кредитних, іноземних та інших фінансових ресурсів розвитку. З боку людських ресурсів – втрата традиційних переваг, пов'язаних із наявністю висококваліфікованої робочої сили у зв'язку з падінням мотивації до продуктивної праці і посиленням міжнародної міграційних потоків з регіону. Сумарна дія перерахованих чинників призводить до того, що внесок міжнародного бізнесу в регіональний розвиток, розрахований авторами за допомогою регресійної моделі, є недостатній.

Висновки. Привабливість Південного регіону України для міжнародного бізнесу базується на ряді переваг: високий рівень спеціалізації у суднобудуванні, АПК, туризмі, рекреації, зеленій енергетиці тощо. Раціональне використання регіональних ресурсів потенційно надає більше переваг, ніж ризики для міжнародного бізнесу. Ефективність залежить не тільки від наявних ресурсів, але і від макроекономічного середовища і управління самим бізнесом. Вирішення цих проблем у подальшому сприятиме підвищенню ефективності міжнародного бізнесу в регіоні і збільшить його внесок у регіональний розвиток.

Ключові слова: макроекономічне середовище, міжнародний бізнес, підприємництво, регіональний розвиток.

FOMISHYNA V.N.

Dr.Sc. (Economics), Professor

Head of the Department of Foreign Economic Activity,

Kherson National Technical University

Beryslavske highway, 24, Kherson, Ukraine

E-mail: sergfomi@rambler.ru

ORCID: 0000-0002-7276-3280

FEDOROVA N.Ye.

PhD (Economics),

Senior Lecturer at the Department of Foreign Economic Activity,

Kherson National Technical University

Beryslavske highway, 24, Kherson, Ukraine

E-mail: fedorova_nadiia@ukr.net

ORCID: 0000-0001-9619-7212

OHORODNYK R.P.

Senior Lecturer at the Department of Foreign Economic Activity,

Kherson National Technical University

Beryslavske highway, 24, Kherson, Ukraine

E-mail: ruslik77@meta.ua

ORCID: 0000-0001-5038-9198

MALYHA A. V.

Student, speciality 292 "International economic relations"

Program "International Business"

Kherson National Technical University

Beryslavske highway, 24, Kherson, Ukraine

E-mail: subarin7@gmail.com

INTERNATIONAL BUSINESS OF THE UKRAINIAN BLACK SEA AREA: MACROENVIRONMENT AND INFLUENCE ON THE REGIONAL DEVELOPMENT

Topicality. International business increases GDP, but it is influenced by a lot of difficulties in its functioning; the share of Ukraine in global value chains remains low; the strategic prospects are undefined. The weakest aspects of the international business macroeconomic environment are determined in the paper. The influence of the international business macroeconomic environment on regional development is also studied in the paper.

Aim and tasks. The aim of the paper is the investigation of the international business macroeconomic environment of the Ukrainian Black Sea area; the determination of its elements and interrelation among them, specific features, and deterrents of regional development based on the successful entrepreneurship.

Research results. The results of the study show a wide range of problems in such components of the macroeconomic environment of international business as the world economy, regulatory policy, markets, capital, and human skills. The global economy influences the international with the global crisis. The period of the survival, adaptation, and crisis management comes for international business. The regulatory policy problems that worsen the conditions of international business in Ukraine remain unresolved (corruption, distrust of the judiciary, imperfect mechanisms for implementing legislation, violation of the property rights, lack of foreign economic strategy of the country, etc.). The market component of the entrepreneurial environment of the international business is faced by such problems: the narrowing of international and national markets, changes in the geographical and commodity structure of exports due to the military conflict in the Donbas region, the economic downturn and decline in the world commodity prices. Typical problems of the financial component are low access to foreign and other financial resources for the

development of the international business. In terms of the human resources component, there is a loss of traditional benefits of Ukraine associated with a highly skilled workforce due to declining motivation to work productively and increased international migration flows from the region. The combined effect of these factors leads to the fact that the contribution of international business to regional development, calculated by the authors using a regression model, is insufficient.

Conclusion. The attractiveness of the southern region of Ukraine for international business is based on a number of advantages: a high level of specialization in shipbuilding, agriculture, tourism, recreation, green energy, etc. The rational use of regional resources has the potential to outweigh the risks of international business. The efficiency of the international business depends not only on available resources but also on the macroeconomic environment and the management of the business itself. Solving these problems will further increase the efficiency of international business in the region and its contribution to regional development.

Keywords: macroeconomic environment, international business, entrepreneurship, regional development.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

Могутнім джерелом соціально-економічного розвитку національних економік в умовах глобалізації є міжнародний бізнес. Розвиток міжнародного бізнесу відіграє особливу роль в Україні. У 90-х роках, коли на світових ринках, особливо в Китаї, була висока ринкова кон'юнктура та значний попит на сировину, металургійну та хімічну продукцію, міжнародний бізнес став локомотивом, який вивів Україну з глибокої трансформаційної соціально-економічної кризи. Сьогодні економіка відкрита; значна частка ВВП виробляється міжнародним бізнесом. Експорт постійно змінюється на рівні близько 50% (45,2% у 2018 році та не опустився нижче 44,8% з 2005 року) [16]. Хоча міжнародний бізнес суттєво сприяє росту ВВП, його поточне функціонування пов'язане зі значними труднощами, участь у світових ланцюгах вартості залишається низькою, а стратегічні перспективи – невизначеними. У даній статті виявлено найбільш уразливі точки функціонування міжнародного бізнесу та визначено шляхи посилення потенціалу інститутів державного та приватного секторів, неурядових, міждержавних та міжнародних організацій для забезпечення ефективного функціонування міжнародного бізнесу в країні.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Об'єктом дослідження є макросередовище підприємницького сектору Українського Причорномор'я, орієнтованого на міжнародний бізнес. Першим етапом дослідження було визначено поняття та елементи макроекономічного середовища міжнародного бізнесу на основі аналізу сучасної літератури. У роботі використано праці таких вітчизняних та зарубіжних авторів, як Д.Айзенберг, Деніелс Дж. Д., Радеба Л. Х., Євчук Л.А., Мельник М.І., Рогач О., Соколова Л.В. та ін. Для аналізу стану і елементів макроекономічного середовища використано матеріали відкритих джерел – законодавчі акти, що регламентують зовнішньоекономічну політику, рейтинги міжнародних організацій та дані Державних адміністрацій Миколаївської, Херсонської, Одеської ОДА про стан соціально-економічного розвитку, наявні грантові програми і програми підтримки від міжнародних інституцій, дані Державної служби статистики і т.п.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на чисельні дослідження, у вітчизняній літературі відсутні спроби виявити системний вплив макроекономічного середовища на стан міжнародного бізнесу і його вплив на регіональний розвиток, що є важливим з огляду на становлення місцевого самоврядування і зміцнення економічної самодостатності регіонів.

Формулювання цілей дослідження (постановка завдання). Метою даної роботи є дослідження макроекономічного середовища міжнародного бізнесу Українського Причорномор'я, виявлення його елементів і взаємозв'язків між ними, а також деяких специфічних рис для забезпечення регіонального розвитку на основі успішного підприємництва.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. «Міжнародний бізнес включає будь які господарські операції, які проводяться двома і більше країнами». Такі операції можуть здійснюватися як приватними компаніями, так і державними організаціями; для приватного бізнесу ці операції проводяться з метою отримання прибутку [5, с.6]. Міжнародний бізнес співіснує в макросередовищі, є залежним від нього і сам впливає на нього.

Макроекономічне середовище міжнародного бізнесу у найзагальнішому вигляді можна визначити як «сукупність умов і інституціональних суб'єктів за межами компанії, які впливають на її успіх» [5, с.12]. Це середовище, де відбувається створення і просування продукту на міжнародний ринок. Середовище міжнародного бізнесу набагато ширше і багатше, ніж макросередовище для компаній, що здійснюють внутрішню діяльність, адже ключовою відмінністю міжнародного бізнесу є його глибока інтеграція у глобальне середовище [13, с.37-38].

Єдина думка щодо усталеності компонентів макросередовища бізнесу серед дослідників не установилася, проте більшість визначають макросередовище як сукупність факторів прямого і непрямого впливу. Л. В. Соколова розглядає бізнес-середовище у вигляді окремих факторів прямої й непрямой дії в п'ятьох напрямках: політично-правовий, економічний, соціально-культурний, науково-технічний і екологічний [14]. Євчук Л.А. поняття макросередовища визначає як п'ять груп факторів: економічні, соціально-культурні, політико-правові, технологічні, природно-географічні [9]. Мельник М.І. включає до переліку факторів також глобалізацію, інтеграцію та транснаціоналізацію бізнесу, міжнародні події й зміни кон'юнктури світового ринку та ін. [10, с.253]. Д.Айзенберг елементами макросередовища вважає політику, ринки, капітал, людські навички, культуру та підтримку [18].

Аналіз публікацій дозволяє виділити складові макроекономічного середовища, які, з одного боку, впливають на характеристики підприємництва у національному і міжнародному контексті, з іншого – дозволяють сфокусуватися на унікальності регіону, яка є передумовою інтеграції в міжнародний контекст: світова економіка, сприятлива політика, ринки, капітал, людські навички.

1. *Світова економіка.* Ця складова макросередовища міжнародного бізнесу відображає стан міжнародного оточення, і може бути конкретизована збалансованістю/незбалансованістю основної пропорції світового ринку – між реальним і фінансовим секторами світового господарства. Обсяги світового виробництва, його динаміка і тенденції, очікування щодо кон'юнктури на основних сировинних, товарних і фондових ринках, політичні події тощо сприймаються суб'єктами міжнародного бізнесу як даність з огляду на те, що у них немає можливостей і інструментів впливу на ці події, є лише можливості пристосування. Вплив відчувається як в періоди світового економічного зростання і процвітання, так і в періоди рецесії. Дія цих чинників поглиблюється особливостями зовнішньоекономічної політики країн – світ останніми роками скочується в стан міжнародних торговельних воєн і протекціонізму. Нині світова економіка входить в період кризи. Комбінація економічних і епідеміологічних чинників робить цю кризу особливою. Негативні наслідки відчуватимуть через глобалізаційні процеси і транснаціоналізацію бізнесу всі відкриті економіки світу, особливо слабкі, як Україна. Для міжнародного бізнесу настає період виживання, пристосування, антикризового менеджменту.

2. *Сприятлива економічна політика, законодавство, правила, норми.* Здійснюється органами державної та регіональної влади. Їх функція – законодавче, правове сприяння готовності національних, регіональних та іноземних суб'єктів господарювання зберігати, залучати із зовнішніх ринків і використовувати на території регіону якісні трудові, матеріальні та фінансові ресурси для забезпечення високого рівня соціально-економічного розвитку, формування комфортних і безпечних умов для життя, ділової і культурної активності громадян України і закордонних країн. Інструментами такого сприяння є міждержавні угоди, участь у політичних блоках і міжнародних економічних союзах, впливові громадські організації, видатні політичні лідери, вплив регіональних органів влади на бізнес.

Правове сприяння міжнародному бізнесу органами державної і регіональної влади здійснюється шляхом оцінки відповідності правової системи країни основним положенням міжнародного права; регулювання процесу створення та трансформації бізнесу; регулювання експортно-імпорتنних перевезень; регулювання виїзду/в'їзду приватних осіб; захищеність власності та прав особистості; регулювання руху капіталу, експорту прибутку, фінансових операцій; антимонопольне, податкового законодавства; стабільність правової системи і т.п.

Основні завдання, напрями, способи реалізації зовнішньоекономічної політики в Україні законодавчо визначено в середині 90-х років. Нині відбувається оновлення законодавчого регулювання міжнародного бізнесу в Україні відповідно до умов, що змінюються. Завдяки прийнятим законам, міжнародний бізнес має стати більш безпечним та привабливим. Водночас залишаються невирішеними проблеми, які погіршують умови функціонування міжнародного бізнесу в Україні, такі як корупція, недовіра до судової системи, недосконалі механізми реалізації законодавства, незахищеність власності та ін.

3. *Ринки і регіони.* У новому геоелементному просторі провідне становище займають регіони, готові до економічної інтеграції із зарубіжними партнерами. Це стає реальним мотивом для переорієнтації міжнародного бізнесу із центральних регіонів у периферійні, які мають змогу створювати на своїй території зони міжнародного виробництва і обміну, ставати повноцінними учасниками міжнародних ланцюгів створення вартості.

Південний регіон України включає Одеську, Миколаївську та Херсонську області. Це один із промислово та аграрно розвинених регіонів України, із високою щільністю населення, концентрацією

трудоу, виробничих, матерiальних i природних ресурсiв. Має вихiд до двох морiв – Азовського та Чорного. Загальна площа становить 86,2 тис.км² (14,3% вiд загальної територiї України), постійне населення – 4,6 млн. осiб. Належить до регионiв з повiльним рiвнем соцiально-економiчного розвитку, для яких характернi скорочення населення; нижчий за середнiй рiвень урбанiзацiї; низька щiльнiсть населення; в економiцi региону домiнує частка сфери послуг; низький рiвень доходiв; невисока частка региону у загальному обсязi ВВП України, i т.п. Данi щодо динамiки основних показникiв региону в розрiзi операцiй мiжнародного бiзнесу подано в табл. 1.

Таблиця 1

**Ключовi показники мiжнародного бiзнесу Українського Причорномор'я
у 2010-2017 рр., млн. дол. США***

Рiк	ВРП	Експорт	iмпорт	ПП
2010	11786,1461	3631,9	4547,6	1384,3
2011	13498,11794	3534,7	4425,4	1458,2
2012	14180,85106	4482,7	5406,9	1561,4
2013	15338,7985	4171,6	3941	2125,3
2014	11235,66022	3977,6	2896,2	2229,7
2015	8245,812357	3569	1682,9	1860,4
2016	8468,023483	3433,5	2083,5	1744,1
2017	10028,90977	4003,8	2411	1643,6

*Джерело: побудовано авторами за даними [1], [6], [7], [8], [16].

Загальна кiлькiсть зареєстрованих юридичних осiб у регионi – 155 тис., iз них 1423 дочiрнiх, 22 iноземнi пiдприємства. Загальний експорт региону за 11 мiсяцiв 2018 року становив 3,7 мiльярда доларiв, iмпорту – 2,4 мiльярда доларiв [16]. Найбiльшими експортними партнерами є Китай, Iндонезiя, Iндiя, Саудiвська Аравiя, Туреччина, ЄС (Польща, Нiмеччина, Нiдерланди) та СНД (Бiлорусь, Молдова, Росiйська Федерацiя). Товарна структура експорту має сировинну спрямованiсть. Основними товарами є зерновi культури – 39,7%, насiння соняшнику – 9,7% та основнi метали – 3,7%. Експорт товарiв з високою доданою вартiстю незначний: наземний i водний транспорт, лiтаки – 5,1%, машини, механiзми та електрообладнання – 3,5% [3;17]. Найбiльшими партнерами по iмпорту є Туреччина, Китай, Польща, Гвiнея, Нiмеччина та Росiйська Федерацiя. Найбiльшу частину в товарнiй структурi займають машини, механiзми та електрообладнання – 23,3%; наземний i водний транспорт, лiтаки – 8,6%; руди, шлак, зола – 7,5%; хiмiчних речовин – 6,7% [3;17].

Ядром мiжнародного бiзнесу є кiлька великих пiдприємств. Лiдерами мiжнародного бiзнесу Українського Причорномор'я є пiдприємства, якi входять у ТОП-100 найбiльших експортерiв України: ТОВ «Нiбулон», ТОВ «Миколаiвський глиноземний завод», ПАТ «Iлiчiвський судноремонтний завод» та iншi.

4. *Капiтал.* Перспективи розвитку мiжнародного бiзнесу визначаються доступом до капiталу. Постачальниками кредитного капiталу є банки та небанкiвськi фiнансовi установи. Україна має розгалужену мережу комерцiйних банкiв. Найбiльшi з них, що представленi в Українському Причорномор'ї: банки з iноземним капiталом – австрiйський «Райффайзен банк Аваль», французький «УкрСиббанк» та «Кредi Агрiколь», нiмецький «ПроКредит Банк» та iн.; державнi банки – «Приватбанк», «Ощадбанк» та «Укрексiмбанк», та система вiддiлень комерцiйних банкiв з українським капiталом. Водночас низка проблем у банкiвськiй системi: 1) вiдсотковi ставки за новими кредитами за видами валют i строками погашення у 2018 р. становили: резидентам – у нацiональнiй валютi – 21%, в iноземнiй валютi – 5,2%; нерезидентам в нацiональнiй валютi – 23,4%, в iноземнiй валютi 39,6%, що унеможливило успішний бiзнес [12]; 2) неефективнiсть її дiяльностi робить банкiвськi кредити непривабливими: частка кредитiв у капiтальних витратах пiдприємств у 2017 р. складала лише 5,3% [15]. Обмеженiсть фiнансових ресурсiв примушує мiжнародний бiзнес шукати якiсно новi пiдходи, фiнансовi схеми та механiзми їх фiнансової пiдтримки.

Наприклад, програми, постійно дiючi стипендiї та гранти, якi реалiзуються на територiї региону рамках iнструментiв технiчного спiвробiтництва з ЄС (2013-2020 рр.). Так, Європейський банк реконструкцiї та розвитку (ЄБРР) пропонує гранти малим та середнiм пiдприємствам для зростання

їх бізнесу. Діють також програми «Fit for Partnership with Germany» – для управлінських кадрів; «PUM Netherlands Senior Experts» – передача ефективних технологій та досвіду підприємництва від провідних менеджерів. «Global Innovation Fund (GIF)» інвестує в інновації для включення нових бізнес-моделей, політичних практик, технологій, розуміння поведінки або способів доставки продуктів та послуг, які використовуються країнами, що розвиваються. WannaBiz – бізнес-інкубатор для фінансування IT стартапів, розвитку IT-підприємництва та формування стартап-екосистеми в Україні. «Горизонт 2020» – Рамкова програма ЄС з фінансування науки та інновацій. «Competiveness of Small and Medium Enterprises (COSME)» – європейська програма підтримки малого та середнього бізнесу. Еразмус для молодих підприємців та інші [6; 7; 8].

Незважаючи на розгалужену мережу банківських установ та широкий перелік міжнародних програм і грантів, у 2017 р. головним джерелом фінансування капітальних інвестицій були власні кошти підприємств та організацій (69,9%), банківські кредити склали лише 5,3%, а частка коштів іноземних інвесторів – 1,4% [16]. Це свідчить, що фінансові ресурси залишаються малодоступними для міжнародного бізнесу.

5. *Людські навички та знання.* Ця складова макросередовища міжнародного бізнесу регіону узагальнюється в таких показниках, як кількість кваліфікованих працівників, чисельність зайнятих у високотехнологічних областях; обсяг державних та приватних витрат на НДДКР, кількість патентів, частка промислових підприємств, що займаються інноваційною діяльністю тощо. Показники підготовки якісних кваліфікованих кадрів продемонстровано у табл.2.

Таблиця 2

Показники підготовки кваліфікованих працівників у регіоні у 2016-2017 рр.*

Показник	Одеська область	Миколаївська область	Херсонська область	Україна в цілому
Кількість університетів, академій, інститутів, од.	21	5	9	289
Кількість студентів освітніх рівнів «бакалавр» і «магістр», чол.	93382	25045	20271	1329964
Прийнято на навчання у 2017 р., чол.	21408	6806	6027	323577
Кількість закладів, які здійснюють підготовку аспірантів, од.	24	5	8	475
Кількість осіб, які закінчили аспірантуру, чол.:	262	50	33	3990
Із них із захистом дисертації	31	8	3	896

*Джерело: побудовано авторами за даними [2].

Підготовка наукових кадрів вищої кваліфікації (аспірантів) у регіоні найактивніше здійснюється за такими галузями наук, як технічні, економічні, фізико-математичні, юридичні, медичні. Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, у регіоні складає 6003 особи, із них за галузями наук: природничі – 1531; технічні - 2679; медичні – 309; сільськогосподарські – 942; суспільні – 349; гуманітарні – 193 [11]. Займалися інноваційною діяльністю у 2017 р. 25 підприємств Миколаївської області, 36 – Одеської області, 15 – Херсонської. Кількість промислових підприємств в цілому у регіоні, що впроваджували інновації, у 2017 р. – 66 [11].

В регіоні з початку 90-х років діє Південний науковий центр (ПНЦ) НАН України і Міністерства освіти та науки (МОН), який здійснює координацію наукової діяльності. В регіоні відзначається відповідність між напрямками НДДКР в наукових сферах фундаментальних досліджень та інноваційних розробок: в Одеській області в напрямках: новітні біотехнології і медицина; агропромисловий комплекс; охорона навколишнього середовища; нові технології, речовини і матеріали; машинобудування, приладобудування; в Миколаївській області за напрямками: агропромисловий комплекс; машинобудування, приладобудування; нові технології, речовини і матеріали; охорона навколишнього середовища; електроніка, інформатика та зв'язок; в Херсонській області в напрямках: агропромисловий комплекс; нові технології, речовини та матеріали; охорона навколишнього середовища [4].

Загальне враження від наведених показників позитивне, оскільки в регіоні є достатня кількість навчальних закладів, велика чисельність осіб, які отримують вищу освіту. Водночас якісні показники, що характеризують навички і кваліфікацію, які впливають на успішність міжнародного бізнесу регіону, є низькими. Так, не менше третини працівників з вищою освітою виконують роботу, що не потребує високої кваліфікації; безробіття серед молоді з вищою освітою є вищим, ніж у інших

вікових групах; кількість організацій, які здійснювали наукові дослідження і розробки, у регіоні скоротилася із 131 у 2010 р. до 86 у 2017 р. [11]. Із захистом дисертації аспірантуру закінчили лише 23,6% по Україні, із них в Одеській обл. – 15,1%, Миколаївській – 20,3%, Херсонській – 9,95% [2]. Обсяг реалізованої інноваційної продукції у регіоні у 2017 році у відсотках до загального обсягу реалізованої промислової продукції складає 0,3% в Одеській обл., 1,0% в Миколаївській, 1,5% – в Херсонській (0,7% по Україні). За межі України реалізували інноваційну продукцію 5 підприємств Одеської обл., 4 підприємства Миколаївської області, 4 Херсонської області [11]. Отже, хоча освітній потенціал регіону досить високий, проте він зазнає втрат через низьку мотивацію до продуктивної праці, інтенсивні міжнародні міграційні потоки, а інноваційна складова макроекономічного середовища міжнародного бізнесу лише формується.

Таким чином, проведений аналіз доводить до висновку, що макросередовище загалом не є сприятливим для міжнародного бізнесу в Українському Причорномор'ї. Всі досліджені елементи мають недоліки та потребує системної політики щодо їх усунення. Водночас міжнародний бізнес функціонує і робить внесок в регіональний розвиток.

Для виявлення загального впливу міжнародного бізнесу на регіональний розвиток було побудовано регресійну модель. Гіпотеза дослідження: виявлення тенденцій та закономірностей впливу стану макросередовища міжнародного бізнесу (який уречевлюється в показниках експорту, імпорту, ПІІ), на узагальнений показник регіонального розвитку (ВРП). Для встановлення ролі міжнародного бізнесу в економічній складовій підприємницької екосистеми проведено кореляційно-регресійний аналіз. Для аналізу використано дані Державної служби статистики України. Результативним показником є ВРП. Вихідні дані для кореляційно-регресійного аналізу наведено у табл. 1. Результати аналізу у табл. 3 та 4.

Таблиця 3

Кореляційна матриця (критерій Пірсона)*

	<i>ВРП</i>	<i>Експорт</i>	<i>Імпорт</i>	<i>ПІІ</i>
<i>ВРП</i>	1			
<i>Експорт</i>	0,618	1		
<i>Імпорт</i>	0,854	0,489	1	
<i>ПІІ</i>	-0,012	0,242	-0,424	1

*Джерело: побудовано авторами на основі табл. 1.

Кореляційна матриця показує тісноту зв'язку між значенням показника ВРП та значеннями показників експорту, імпорту та ПІІ регіону. Зв'язок між показником ВРП та експорту, імпорту є позитивним, коефіцієнт кореляції 0,618 (середня сила зв'язку за шкалою Чеддока) та 0,854 (висока сила зв'язку за шкалою Чеддока) відповідно. Зв'язок між ВРП та ПІІ є дуже слабким негативним (-0,012) – її доцільно не враховувати.

При цьому зв'язок між показниками експорту і імпорту є слабким (0,489), експорту та ПІІ – слабким (0,242), імпорту та ПІІ – слабким негативним (-0,424). Це свідчить про відсутність мультиколінійності (взаємозалежності змінних).

Таблиця 4

Результати регресійного аналізу*

<i>Регресійна статистика</i>					
Множинний R		0,938			
R-квадрат		0,879			
Нормований R-квадрат		0,788			
Стандартне відхилення		1204,15			
Спостереження		8			
<i>Дисперсійний аналіз</i>					
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимість F</i>
Регресія	3	42137878,25	14045959,42	9,687	0,026
Остаток	4	5799910,804	1449977,701		
Итого	7	47937789,06			

	<i>Коефіцієнт и</i>	<i>Стандартна помилка</i>	<i>t- статистика</i>	<i>P- Значення</i>	<i>Нижні 95%</i>	<i>Верхні 95%</i>
У-пересечение	-1989,449	5048,548423	-0,394	0,714	-16006,466	12027,568
Переменная X 1	0,119	1,727994186	0,069	0,948	-4,678	4,917
Переменная X 2	1,996	0,506554237	3,939	0,017	0,589	3,402
Переменная X 3	3,595	2,006876489	1,791	0,148	-1,977	9,167

*Джерело: побудовано авторами на основі табл. 1.

Результати регресійного аналізу показують, що модель є статистично значущою R-квадрат (коефіцієнт детермінації) 0,879 (задовільна точність апроксимації $0,8 < R\text{-квадрат} < 0,95$) результуюча змінна – ВРП на 87,9 % пояснюється за допомогою змінних експорту, імпорту, ПП. Значимість критерію Фішера дорівнює 0,026 (значимість F), менше 0,05. Критерій Фішера фактичний (9,687) більший за табличне значення (5,99). Гіпотеза про випадкову природу оцінюваних характеристик відхиляється, визнається їх статистична значущість. Модель є статистично значущою.

Аналіз t-статистики свідчить про статистичну значущість коефіцієнтів рівняння регресії. Табличне значення t-критерію Стьюдента дорівнює 2,447. Для змінної X1 (експорт) $t_{\text{факт}} < \text{табл.}$, отже природа залежності ВРП від обсягів експорту не є випадковою; X2 - $t_{\text{факт}} > \text{табл.}$, отже природа залежності ВРП від обсягів імпорту є випадковою; X3 - $t_{\text{факт}} < \text{табл.}$, отже природа залежності ВРП від обсягів ПП не є випадковою. Рівняння регресії має вигляд: $y = -1989,449 + 0,119x_1 + 1,996x_2 + 3,595x_3$.

За результатами аналізу P-значення можна зробити висновок про значущість коефіцієнтів рівняння регресії. P-значення повинне бути меншим за 0,05. У нашому випадку лише змінна X2 (імпорт) може вважатися такою, що впливає на результуючу змінну (ВРП). Пояснення значного впливу імпорту на ВРП може полягати у товарній структурі імпорту регіону. Машини, механізми, обладнання є способом впровадження нових технологій, які сприяють зростанню продуктивності бізнесу; сировинні ресурси, хімічні речовини включаються у виробничий процес і створюють додану вартість, яка включається у ВРП. Причини відсутності впливу експорту та ПП на показники регіонального розвитку можуть полягати у статистичних похибках – недосконалість методів розрахунку ВРП, великій питомій вазі тіньової економіки (від 15 до 67% за різними оцінками), обмеженість ринків збуту продукції, зниження попиту на міжнародних ринках, кризові явища в державі, несистемне залучення і використання ПП.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Останні тенденції економічної літератури підкреслюють, що міжнародний бізнес є необхідною передумовою соціально-економічного прогресу країни та її регіонів у сучасному глобальному світі. Ефективність міжнародного бізнесу залежить як від наявних ресурсів, так і від якості макросередовища.

Результати дослідження показують широке коло проблем у макроекономічному середовищі міжнародного бізнесу і його складових. З боку світової економіки відбувається посилення тиску, пов'язаного із входженням країн у світову кризу. Для міжнародного бізнесу настає період виживання, пристосування, антикризового менеджменту. З боку регуляторної політики залишаються не вирішеними проблеми, які погіршують умови функціонування міжнародного бізнесу в Україні (корупція, недовіра до судової системи, недосконалі механізми реалізації законодавства, прав власності, відсутність зовнішньоекономічної стратегії і т.п.). З боку ринків – звуження міжнародних і національних ринків, зміна географічної і товарної структури експорту через економічний спад і зниження світових цін на сировинні товари. З боку фінансової складової – низький доступ до кредитних, іноземних та інших фінансових ресурсів розвитку. З боку людських ресурсів – втрата традиційних переваг, пов'язаних із наявністю висококваліфікованої робочої сили у зв'язку з падінням мотивації до продуктивної праці і посиленням міжнародних міграційних потоків з регіону. Сумарна дія перерахованих чинників призводить до того, що внесок міжнародного бізнесу в регіональний розвиток, розрахований за допомогою регресійної моделі, є недостатній.

Водночас показано, що потенціал міжнародного бізнесу Південного регіону України базується на ряді переваг: високий рівень спеціалізації у суднобудуванні, агропромисловості, туризмі, рекреації, зеленій енергетиці тощо. Раціональне використання регіональні ресурси дадуть більше переваг, ніж ризики для міжнародного бізнесу. Зазначається, що ефективність міжнародного бізнесу

залежить не тільки від наявності ресурсів, але і від якості управління самим бізнесом і його здатності пристосовуватися до макросередовища.

Наше дослідження представило перший етап аналізу макроекономічного середовища міжнародного бізнесу. Ми хотіли б розширити подальше дослідження пошуком шляхів та напрямків усунення негативних факторів макроекономічного середовища, стримуючих міжнародний бізнес.

ЛІТЕРАТУРА

1. Статистичний збірник: Валовий регіональний продукт у 2017 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/04/zb_vgr_2017.pdf
2. Статистичний збірник: Вища освіта в Україні у 2017 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/One/Desktop/2%D0%A7%D0%B5%D1%85%D1%96%D1%8F/zb_vo.pdf
3. Статистичний збірник: Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами у 2018 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2018/zd/ztt/ztt_u/ztt1218_u.htm
4. Денисюк В.А., Хуторной О.М. Аналіз стану економіки та науково-технічної діяльності в Південному регіоні України [Електронний ресурс] / В.А. Денисюк, О.М. Хуторной // Наука та наукознавство. – 2016. – №3. – С. 31-49. – Режим доступу: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/132280/03-Denysiuk.pdf?sequence=1>
5. Дэниелс Дж. Д. Международный бизнес: внешняя среда и деловые операции / Дж. Д. Дэниелс, Ли Х. Радеба; пер. с англ., 6-е изд. – М.: Дело, 1998. – 784 с.
6. Департамент економічного розвитку та регіональної політики Миколаївської облдержадміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy-mk.gov.ua/index.php/ua/2016-12-04-12-32-43/zovnishni-znosyny-zovnishnoekonomichna-diialnost-ievropeiska-intehratsiia/mizhnarodna-tekhnichna-dopomoha2>
7. Департамент економічного розвитку та регіональної політики Одеської облдержадміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://oda.odessa.gov.ua/statics/categories/files/5e1842e695689.pdf>
8. Департамент економічного розвитку та регіональної політики Херсонської облдержадміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://khoda.gov.ua/departament-ekonomichnogo-rozvitku-ta-torgivli>
9. Євчук Л.А. Основні фактори зовнішнього макросередовища функціонування сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс] / Л.А. Євчук // Ефективна економіка. – 2009. – №1. Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6>
10. Мельник М.І. Класифікація бізнес-середовища: системний підхід [Електронний ресурс] / М.І. Мельник // Регіональна економіка. – 2008. – №2. – С.251-260. – Режим доступу: http://ird.gov.ua/pe/re200802/re200802_251_MelnykMI.pdf
11. Статистичний збірник: Наукова та інноваційна діяльність України у 2017 році. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/09/zb_nauka_2017.pdf
12. Процентні ставки за кредитами і депозитами Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://old.bank.gov.ua/files/4-Financial_markets.xls
13. Рогач О.І. Міжнародні інвестиції: Теорія та практика бізнесу транснаціональних корпорацій. – К.: Либідь, 2005. – 714 с.
14. Соколова Л.В. Організаційно-економічне забезпечення адаптації підприємств до невизначеності бізнес-середовища: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. економ. наук: 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами» / Л. В. Соколова // Інститут економіки промисловості НАН України. – Донецьк, 2006. – 32 с.
15. Стан інвестиційної діяльності в Україні. Інформаційно-аналітичні матеріали щодо інвестиційного клімату в Україні за 2017 рік. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=ukUA&tag=Стан%20інвестиційної%20діяльності%20в%20>
16. Статистичний щорічник за 2017 рік: Державна служба статистики. – Київ, 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/11/zb_seu2017_u.pdf
17. Статистичний збірник: Товарна структура зовнішньої торгівлі у 2018 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2018/zd/tsztt/tsztt_u/arh_tsztt2018_u.html

18. Isenberg D. The Entrepreneurship Ecosystem Strategy as a New Paradigm for Economic Policy: Principles for Cultivating Entrepreneurship. *Babson Entrepreneurship Ecosystem Project*. 2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.innovationamerica.us/images/stories/2011/The-entrepreneurship-ecosystem-strategy-for-economic-growth-policy-20110620183915.pdf>

REFERENCES

1. State Statistic Service of Ukraine. (2017). Statystychnyj zbirnyk: Valovyj rehionalnyj produkt u 2017 roci [Collection of Statistical Data: Gross regional product in 2017]. Retrieved from: http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/04/zb_vrp_2017.pdf [in Ukrainian].

2. State Statistic Service of Ukraine. (2017). Statystychnyj zbirnyk: Vyshha osvita v Ukrajinі u 2017 roci [Collection of Statistical Data: Higher education in Ukraine in 2017]. Retrieved from: file:///C:/Users/One/Desktop/2%D0%A7%D0%B5%D1%85%D1%96%D1%8F/zb_vo.pdf [in Ukrainian].

3. State Statistic Service of Ukraine. (2018). Statystychnyj zbirnyk: Gheografichna struktura zovnishnjoji torghivli tovaramy u 2018 roci [Collection of Statistical Data: Geographical structure of international merchndase trade in 2018]. Retrieved from: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2018/zd/ztt/ztt_u/ztt1218_u.htm. [in Ukrainian].

4. Denysjuk, V.A., Khutornoj, O.M. (2016). Analiz stanu ekonomiky ta naukovo-tehnichnoji dijalnosti v Pivdennomu rehioni Ukrajinі [Analysis of the state of the economy and scientific and technical activities in the Southern region of Ukraine]. *Nauka ta naukoznavstvo. – Science and Scientology*. 3, 31-49. Retrieved from: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/132280/03-Denysiuk.pdf?sequence=1> [in Ukrainian].

5. Daniels, J. D. Radebaugh, L. H. (1998). *International Business environments and cooperation*. Addison-Wesley publishing company.

6. Departament ekonomichnogho rozvytku ta rehionalnoji polityky Mykolajivskojji oblderzhadministraciji [Department of Economic Development and Regional Policy of the Mykolaiv Regional State Administration]. Retrieved from: <http://www.economy-mk.gov.ua/index.php/ua/2016-12-04-12-32-43/zovnishni-znosyny-zovnishnoekonomichna-diialnost-ievropeiska-intehratsiia/mizhnarodna-tehnichna-dopomoha2> [in Ukrainian].

7. Departament ekonomichnogho rozvytku ta rehionalnoji polityky Odesskojji oblderzhadministraciji [Department of Economic Development and Regional Policy of the Odesa Regional State Administration]. Retrieved from: <https://oda.odessa.gov.ua/statics/categories/files/5e1842e695689.pdf> [in Ukrainian].

8. Departament ekonomichnogho rozvytku ta rehionalnoji polityky Khersonskojji oblderzhadministraciji [Department of Economic Development and Regional Policy of the Kherson Regional State Administration]. Retrieved from: <https://khoda.gov.ua/departament-ekonomichnogo-rozvitku-ta-torgivli> [in Ukrainian].

9. Jevchuk, L. A. (2009). Osnovni faktory zovnishnjogho makroseredovyshha funkcionuvannja siljsjkoghospodarsjkykh pidpryjemstv [The main factors of the external macroenvironment of agricultural enterprises]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 1. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6> [in Ukrainian].

10. Melnyk, M.I. (2008). Klasyfikacija biznes-seredovyshha: systemnyj pidkhid [Classification of business environment: a systems approach]. *Rehionaljna ekonomika – Regional Economy*, 2, 251-260. Retrieved from: http://ird.gov.ua/pe/re200802/re200802_251_MelnykMI.pdf [in Ukrainian].

11. State Statistic Service of Ukraine. (2018). Statystychnyj zbirnyk: Naukova ta innovacijna dijalnistj Ukrajinі u 2017 roci [Collection of Statistical Data: Scientific and innovative activity of Ukraine in 2017]. Retrieved from: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/09/zb_nauka_2017.pdf [in Ukrainian].

12. Procentni stavky za kredytamy i depozytamy Nacionaljnogho banku Ukrajinі [Interest rates on loans and deposits of the National Bank of Ukraine]. Retrieved from: https://old.bank.gov.ua/files/4-Financial_markets.xls [in Ukrainian].

13. Roghach, O. I. (2005). Mizhnarodni investyciji: Teorija ta praktyka biznesu transnacionalnykh korporacij [International Investment: Theory and Practice of Business of Transnational Corporations]. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].

14. Sokolova, L.V. (2006). Orghanizacijno-ekonomichne zabezpechennja adaptaciji pidpryjemstv do nevyznachenosti biznes-seredovyshha [Organizational and economic support of adaptation of enterprises to

the uncertainty of the business environment]. Extended abstract of Doctor's thesis. Donetsk: Instytut ekonomiky promyslovosti NAN Ukrainy [in Ukrainian].

15. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine. (2017). Stan investycyjnoji dijalnosti v Ukraini. Informacijno-analitychni materialy shhodo investycijnogho klimatu v Ukraini za 2017 rik [The state of investment activity in Ukraine. Information and analytical materials on the investment climate in Ukraine in 2017]. Retrieved from: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=ukUA&tag=Стан%20інвестиційної%20діяльності%20в%20> [in Ukrainian].

16. State Statistic Service of Ukraine. (2017). Statystychnyj shhorichnyk za 2017 rik [Statistical yearbook]. Retrieved from: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/11/zb_seu2017_u.pdf. [in Ukrainian].

17. State Statistic Service of Ukraine. (2018). Statystychnyj zbirnyk: Tovarna struktura zovnishnjoji torghivli u 2018 roci [Collection of Statistical Data: Commodity structure of foreign trade in 2018]. Retrieved from: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2018/zd/tsztt/tsztt_u/arh_tsztt2018_u.html [in Ukrainian].

18. Isenberg, D. (2011) The Entrepreneurship Ecosystem Strategy as a New Paradigm for Economic Policy: Principles for Cultivating Entrepreneurship. *Babson Entrepreneurship Ecosystem Project*. [ONLINE] Retrieved from: <http://www.innovationamerica.us/images/stories/2011/The-entrepreneurship-ecosystem-strategy-for-economic-growth-policy-20110620183915.pdf> [Accessed 20 February 2020].